

ESKİ VAKIF DAVALARINDA GÖREV-YETKİ- TARAFLAR- DAVA ŞARTLARI-MÜRURUZAMAN

Av. Serhat YENER (*)

İslam devletlerinde kadılar, insanlar arasında adaletin tevzii ve meydana gelen anlaşmazlıkların çözümü ile ilgili yetkili şahıslardır. İslam kaynaklarına göre kesin olan bu duruma göre Osmanlı Devletine kadar vakıf davalarına bakmak görevinin kadılara ait olduğunu söyleyebiliriz. AKGÜNDÜZ'ün naklettiğine göre Vakıflara bakan hususi mahkemeler Osmanlı devrinde kurulmuştur. Osmanlı devletinin ilk başlarında sadece şer'î mahkemeler mevcuttur. Vakıf da dahil olmak üzere bütün hukuki anlaşmazlıklar, Hanefî mezhebinin esaslarına göre halledilmekteydi. İslam hukukunda kabul edilen bir esasa göre, kaza görevinin merci ve sâlahiyet açısından belli kadılara tahsisi mümkündür. Tanzimata kadar ki dönemde taşralardaki bütün şer'îye mahkemeleri, aynı zamanda vakıf davalarına da bakmışlardır. Tanzimattan sonraki dönemde sadece vakıf davalarına bakmakla görevli Evkaf mahkemesi kurulmuştur, ancak bu mahkemeye rağmen şer'îye Mahkemeleri yine vakıf davalarına bakmaya devam etmiştir.

8 Zilhicce 1248/1868 ve Silh-i Şevval 1288/1871 tarihli Nizâm-nâmeler ile Nizâmiye Mahkemeleri kurulunca Şer'îye mahkemeleri ile aralarında görev ayrımı doğmuş, bunlar gayrisahih vakıf araziler dahil her çeşit arazi davalarını görmüşlerdir. 16 Cemaziyelahir 1305/1887 tarihli Tefrik-i Vezaif'le ilgili İrade-i Seniyye ile de vakıflara ait bazı davalar Nizamiye Mahkemelerinin görev alanına

(*) Başbakanlık Vakıflar Genel Müdürlüğü Avukatı.

katılmıştır. Nihayet 18 Muharrem 1336/1887 tarihli Usul-i Mahakeme-i Şer'îye Kararnamesi ile icarteynli ve mukataalı vakıflara ait her çeşit davalar ile diğer vakıflara ait bütün tasarruf davalarına Nizamiye mahkemelerince bakılacağı, bunun dışındakilerin Şer'îye Mahkemelerinin görev alanına gireceği, dersaadet'teki vakıfların rekabelerini ilgilendiren ve özellik arzeden davalara ise Mahkeme-i Teftiş-i Evkaf tarafından bakılacağı kararlaştırılmıştır.

8 Nisan 1924 tarih ve 469 Sayılı kanunla Şer'îye Mahkemeleri ve Mahkeme-i Evkaf ilga edilmiş ve görevleri Asliye hukuk mahkemelerine devredilmiştir.

Usul hukukunda görev (vazife), bir davaya yargı yetkisi belli bir coğrafi ile sınırlı bir yerdeki hukuk mahkemelerinden hangisi tarafından bakılacağını belirtir.

Sulh mahkemelerinin görevi (vazifesi) kural olarak HUMK'nun 8'inci, Asliye mahkemelerinin görevi (vazifesi) ise 469 Sayılı kanunun 3. maddesinde düzenlenmiştir. 1086 Sayılı HUMK'nun 2. maddesine göre müddeabih para ise mahkemenin vazifesini tayinde miktarı esas ittihaz olunur. Bunun dışında mevzuu para ile ölçülemeyen bir şey olan davalarda görevli (vazifeli) mahkeme kural olarak Asliye hukuk mahkemesidir.

1086 Sayılı HUMK'nun 8/1. Maddesine göre vakfa ilişkin davalar Sulh mahkemesinin görevi dışındadır. 469 Sayılı Mehakimi Şer'îyenin ilgasına ve Mehakim Teşkilatına Ait Ahkamı Muaddil Kanununun 3. maddesine göre Asliye mahkemeleri sulh mahkemelerinin salahiyetleri haricinde kalan bircümle hukuk davalarını görür. Burada salahiyetten kast edilen görev olmalıdır.

Görev kurallarını kamu düzenine ilişkin olduğundan davaya bakan mahkemenin dava mevzuu hakkın niteliğini re'sen araştırması ve görev hususunda tarafların talepleriyle bağlı olmaması gerekir.

Vakfa ilişkin davalar kural olarak Asliye hukuk mahkemesinde görülmekle birlikte aşağıda belirteceğimiz davalar bu kuralın istisnasını oluştururlar.

1) Vakıf taşınmazların kiraya verilmesinden doğan kira tespiti, tahliye, aktin feshi bu davalarla birlikte açılmış kira alacağı ve tazminat davaları ve bunlara karşılık olarak açılan davalar, vakıf taşınmazlarda Şüyuun İzalesinden doğan davalar SULH HUKUK MAHKEMESİNİN GÖREVİNE girer. (HUMK 8/II 1-2)

2) Tapudaki vakıf kaydının terkin edilerek mülkiyet hakkının tescili istemine ilişkin davada taviz bedeli ödenip ödenmeyeceğine ilişkin anlaşmazlık idari yargı yerinde çözümlenmelidir. (Uyuşmazlık Mahkemesi 20.05.1996 tarih 1996/20 E. 1996/69 K.

Uyuşmazlık mahkemesi kararının gerekçesinde, taviz bedeli alacağının 6183 Sayılı Amme Alacaklarının Tahsil Usulu Hk. Kanun hükümlerine göre tahsil edilmesi nedeniyle bir kamu alacağı niteliği taşıdığı davada tapuda görülen vakıf kaydının terkinin istemekte ise de ortada, Vakıflar Genel Müdürlüğünün yaşada öngörülen taviz bedeli ödenmeden, terkin işleminin mümkün olmayacağına ilişkin olumsuz işlemin bulunduğu, Vakıflar Genel Müdürlüğüne karşı açılan bu davanın bu olumsuz işlemin kaldırılması niteliğinde olduğunu belirtilerek dava konusu olumsuz işlemin yasal dayanağının bulup bulunmadığının tespitinde idari yargı yerinin görevine girdiğinden idare mahkemesinin adli yargının görevli olduğuna ilişkin kararının yerinde olmadığı belirtilmektedir.

Mezkur kararın karşı oy yazısında 2762 Sayılı kanunun II. maddesinde "Vakıf paralarla vakıfların akar nevinde olan gayrimenkullerinde hususi mülkiyet hükümleri cerayan eder. 2762 sayılı yasanın 27. maddesinde gözönüne alındığında icrateynli gayrimenkullerin taviz bedeli karşılığında mülke dönüşümü ile ilgili çıkan uyuşmazlıkların gayrimenkule taalluk etmesi nedeni ile adli yargı yerinde görülmesi gerekir denilmektedir. Bu görüş yerindedir. Bu tür uyuşmazlıklar taşınmaz malın aynına ilişkin olması itibarıyla adliye mahkemesinin görevi içerisindedir. Kaldı ki görevi belirleyen yasa hükümleri kamu düzeni ile ilgilidir, yorumla veya değişik gerekçelerle görev yeri değiştirilemez. Tapu kayıtları üzerinde tescil, terkin, tashih gibi işlemlere ilişkin davaların adli yargının görevine girdiğininde Yargıtayın müstekâr kararları gereğidir.

3) Vakfa ilişkin İdari davalar:6760 Sayılı Kanunun Vakıflar idaresinin özel hukuk hükümleri dışında kalan tasarruflarından doğan işlem, eylem ve sözleşmelerinden doğan davalardır. Uygulamada bu davaların klasik örneği 2762 Sayılı Vakıflar kanununu 39. maddesi gereğince mütevelliliği on seneden beri açık olan vakıfların, Vakıflar Meclisi kararıyla idaresinin zabtı için alınan mazbutiyet kararlarının iptali için idare mahkemelerine açılan iptal davası olup yine Vakıflar Genel Müdürlüğü Merkez Tevcih komisyonunun mülhak vakıflarda tevliyetin tevcihi müteveli taymil kararının iptali için açılan davada sayılabilir.I kısımda görülecek istisnai davalar dışında vakfa ilişkin dava ve işlerde görevli mahkeme Asliye hukuk mahkemesidir.

Usul hukukunda sâlahiyet (yetki), bir davaya hangi yerdeki görevli hukuk mahkemesi tarafından bakılacağını belirtir. Yetki meselesinde müddeabihin değer ve miktarı değil, coğrafya (yer) bakımından bir davanın hangi il ve ilçedeki mahkeme tarafından görüleceği önemlidir.

Her mahkemenin yargı yetkisi belli bir coğrafi yerle sınırlıdır. Buna o mahkemenin kaza çevresi denir. Bu sınırı idari teşkilatlanma (il,ilçe) tespit eder. Asliye mahkemesinin kaza çevresi, bulunduğu ilçenin içinde kalan bölge oluşturur. Sulh mahkemesinin kaza çevresi bulunduğu ilçenin sınırları içinde kalan bölgedir. Yetki kuralları görevdekinin aksine tümüyle kamu düzenini ilgilendirmez, taraflar yetki sözleşmesi veya şartıyla yetkili mahkemeyi bazı dava ve işlerde kararlaştırabilirler. Yetki genel ve özel olmak üzere ikiye ayrılır.

Genel Yetki, 1086 Sayılı HUKM'nun 9. maddesine göre genel yetkili mahkeme, davalının davanın açıldığı tarihte Medeni kanun gereğince ikametgahı sayılan yer mahkemesidir.

Vakıf davalarında yetkili mahkeme

BİRİNCİ GRUP; Vakfiyeden doğan ve mülkiyet hakkı dışında kalan haklara ilişkin taleplerin ileri sürüldüğü vakıf davalarında yetki

1) Evladiyetin tespiti davası, Bu dava genellikle galle talebi ile birlikte açıldığından vakfın bulunduğu yer mahkemesidir.

2) Tevliyet davası, tevliyeti tevcih yetkisi Vakıflar İdaresinde olduğundan Genel Müdürlüğün bulunduğu yer mahkemesidir.

3) Galle davası, vakfın bulunduğu yer mahkemesidir.

4) Vakıf sulara ilişkin davalar, suyun çıktığı veya akmak da olduğu toprağın bulunduğu yer mahkemesi, belli bir yerden çıkıp muhtelif yerlerden çıkan suyun kesildiği yer mahkemesidir.

5) Vakıf taşınmazda Sükına davası, vakıf taşınmazın bulunduğu yer mahkemesidir.

6) Ücret ve sila davaları, vakfın bulunduğu yer mahkemesidir.

İKİNCİ GRUP; Vakfiyeden doğan ve mülkiyet hakkına taalluk eden taleplerin ileri sürüldüğü vakıf taşınmazları hakkındaki gayri menkul davalarında yetki

1) Men'i müdahale davası

2) Vakıf taşınmazın tescili davası

3) Yolsuz tescilin iptali ve vakfi adına tescili davası

4) Vakıf taşınmazın mahlulen ve metruken vakfi adına tescili davası

5) Vakıf taviz şehrinin terkinin davası

Bu davalar taşınmazın aynını taalluk ettiğinden vakıf taşınmazın bulunduğu yer mahkemesinde açılır. (HUMK md.13)

ÜÇÜNCÜ GRUP; Vakıf akarlarının kiraya verilmesinden doğan paralar ile taviz bedeli alacağı , fazla ödenen taviz bedelinin geri iadesi, kira tespiti, tahliye, aktin feshi, alacak gibi hukuk davaları olup HUMK'nundaki genel hükümlere tabidir. Ancak vakıf idaresi 2886 sayılı DİK'na göre ihale suretiyle kiraya verdiği taşınmazlar için kira sözleşmesi yaparken genel şartnamaya yetki şartı koymaktadır. Buna göre ihaleden ve sözleşmeden doğacak her türlü dava ve icra takiplerinde, Bölge Müdürlüğü ve Müdürlüğün bulunduğu il mahkemeleri yetkilidir.

DÖRDÜNCÜ GRUP; 903 sayılı kanuna göre açılan davalar (tescil, senet tadili, dağılma, dağıtılma, yönetici azli, satışa izin gibi taleplere ilişkin davalar olup yetkili mahkeme vakfın ikametgahı mahkemesidir.

BEŞİNCİ GRUP:İdari Vakıf davaları Vakıflar Meclisinin ve Vakıflar İdaresi merkez Tevcih Komisyonun Tasarruflarından doğan davalar bu davalarda yetkili mahkeme idari işlemi tesis eden idarenin bulunduğu yerdir.

Usul hukukun da taraflar deyince birbiri ile uyuşmazlık halinde olan davacı ve davalı olmak üzere iki taraf aklımıza gelir. Eski hukukumuzda taraf tabiri yerine, hasım ve husumet tabirleri kullanılır. Bir kimsenin bir davada davacı veya davalı olabilmesi bu günkü hukukumuzda olduğu gibi eski hukukta da taraf ehliyetinin olması şartına bağlı kılınmıştır.Bir davada birbiriyle uyuşmazlık içinde olan iki kişi yoksa o zaman davacı değil çekişmesiz yargı işinden söz edilir. Davada taraf sadece davacı veya davalı değil bunların vekili veya velisi de olabilir.

Taraf ehliyeti davada "taraf olabilme" yeteneğidir. Taraf ehliyeti, medeni hukuktaki medeni haklardan istifade ehliyetinin medeni usul hukukunda büründüğü şekildir. Kimlerin taraf ehliyetine sahip buldukları Medeni kanuna göre belirlenir. Buna göre Medeni haklardan istifade ehliyetine sahip bulunan her gerçek ve tüzel kişi, davada taraf olabilme ehliyetine sahiptir.

AKGÜDÜZÜN'ün naklettiğine göre ister aleyhte ister lehte, olsun bütün vakıf davalarında, vakıf hükmü şahsiyetini temsilen taraf olacak şahıs mütevellidir. Genel kaide budur. Davanın vakıf malların aslı veya geliri (galesi) ile alakalı olması fark etmez. Vakfi ilgilendiren her davada taraf olacak olan müteveli veya vekilidir. Vakıftan yararlananlar veya bir başkası ancak istisnai hallerde taraf olabilirler. Bu görüş tercih edilen bir görüştür. Bir kısım hukukçulara göre, vakıftan yararlananların da vakıf davalarında dava hakkı mevcuttur. Mecelle bu görüşü tercih etmiştir. Bu genel kaidenin istisnaları şunlardır:

1) Tasarruf hakkının devri demek olan ferağ bedeli ve kira bedeli davalarında, makataah vakıflar üzerindeki mülk ağaç ve inşaatları ilgilendiren davalarda mütevellinin taraf olması gerekmez.

2) Vakfi ilgilendirdiği halde başkalarının taraf olduğu davalar:

1) Geliri kamuoyuna tahsis olunmuş cami hastane gibi aynı ile yararlanan müessesat-ı hayriyede herkesin dava hakkı vardır.

2) Vakıftan yararlananların taraf olması için hakim in yetki verdiği haller. Bu haller, mütevellinin muhasebesi, azil talebi ve benzeri durumlardır.

3) Vakıfı aynı zat olan vakıftan yararlananlar, vakfin gelirini ilgilendiren davalarda yek diğerine hasım olabilir. Davacı iddiasını şer'i delillerle ispat ederse, mahkemenin kararı hepsini bağlar.

4) Ahkamülevkafın 459. Mes'elesine göre bir vakfin tevliyeti boş olupta iki kimseden biri kendisinin müstehak olduğunu iddia ederse hakim in tayin edeceği kaim-makam-ı mütevelliler taraf olacaktır.

5) Cemaziyelûlâ 1331/1912 tarihli kanun-u muvakkat-e göre vakıf mallara ait bütün hukuki muamelelerde müteveli hazır olmadığı taktirde, Defter-i Hakani müdür, memur ve katipleri kamim makam-ı müteveli sıfatını haiz olarak, doğrudan doğruya muameleyi yürütebileceklerdir. Kanun, arazi-i emiriyeye ve mevkufenin rekabesine ve tasarrufuna ait davalarda hasım, Defter-i Hakami memurlarıdır, hükmünü getirmiştir.

29 Mayıs 1926 tarih ve 864 Sayılı Medeni Kanunu Tatbikatını gösteren kanunun 43.maddesi "kanun Medeniye, Borçlar kanunu ve Tatbikat kanununa aykırı olan hükümler ile Mecelle mülğadır" hükmü ile Mecelle'yi ve Medeni kanuna aykırı olan diğer Osmanlı Mevzuatını yürürlükten kaldırmıştır.

1924 yılında vakıfların denetimi Şer'iyeye ve Evkaf Vekaletine verilmiştir. Cumhuriyetin kurulmasından sonra 1935 yılında çıkarılan Vakıflar kanunu ile eski vakıfların durumları düzenlenmiştir.

Bu kanuna göre eski vakıfların yönetimi Vakıflar Genel Müdürlüğüne, mülhak vakıfların yönetimi mütevellilerine bırakılmıştır.

2762 Sayılı Vakıflar kanununun 40. maddesine göre Mülhak vakıflarda mütevelliliğine ve vakıfta intifa veya mülkiyet iddiasına ait davalarda mütevellilerle birlikte vakıflar idaresi birlikte hasım tutulmak icap eder mezkur kanunun 42. Maddesine göre bu kanunun hükümleri yürümeğe başlamadan evvel vukua gelen hadiselerin hukuki hükümleri o hadiselerin vaki olduğu zamanda mer'i esaslara tabi kalır.

Vakıflar tüzüğü'nün 10. maddesine göre Mazbut Vakıflar Evkaf Umum Müdürlüğü'nce idare ve temsil olunacakları gibi her ne suretle olursa olsun tevliyeti boş kalan mülhak vakıfların işlerine de yeni müteveli tayin olununcaya kadar umum müdürlükçe bakılır. Yine mezkur tüzüğü'nün II. maddesine göre Vilayet evkaf müdür ve müstakil memurları ile kaza memurları mahkemelerde ve sair heyet ve makamlarda umum müdürlüğü temsil edecekleri gibi bu sıfatla başkalarını da tevkil edebilirler. Aynı tüzüğü'nün 46. maddesine göre de vakfin leh ve aleyhine açılmış veya açılacak davalarda işin mahiyetine göre mütevellinin malumat ve iktidarı vakfin hukukunu müdafaaya müsait ise müteveli bizzat vakfi temsil edebilir. 50. Madde vakfinin hukukunu muhafaza için dava açmağa lüzüm gören ve vakfi aleyhine dava açılan mütevellinin avukat tutmayı gerekli görmesi halinde bu ciheti bulunduğu vakıflar idaresine yazı ile bildirmeyi mecbur kılmıştır. Müteveli Umum Müdürlüğü'nün kararına göre işlem yapmaya mecburdur.

Usul hakkında dava şartları deyince mahkemenin davanın esası hakkında inceleme yapabilmesi için gerekli olan şartlar akla gelmektedir. Dava şartlarından biri olmadan açılan dava da açılmış sayılır, ancak mahkeme davanın esası hakkında inceleme yapamaz, davayı dava şartı yokluğundan reddetmekle yükümlüdür. Dava şartları HUMK'da açıkça düzenlenmiş değildir, yine HUMK'nun 188.madde 2. cümlesindeki hakim'in re'sen nazarı dikkate alınması kanunen iktiza eden hususlardan dava şartları kastedilmek-

tedir. Dava şartları mahkemeye, taraflara ve dava konusuna göre üçe ayrılır.

1) Mahkemenin açılan dava bakımından yargı hakkına sahip olması gerekir.

2) Dava konusuna ilişkin şartlar iki tanedir.

1) Dava konusu uyuşmazlığın daha önce kesin bir hükümle çözümlenmemiş olması,

2) Davacının mahkemeden hukuki korunma istemesi için dava açmakta korunması gerekli hukuki bir menfaati olmalıdır.

3) Taraflara ilişkin şartlar, davada iki tarafın bulunması, tarafların taraf ehliyeti ve dava ehliyetine sahip olması, vekille takip edilen davalarda takip edilen davalarda vekilin vekalet ehliyetine sahip olması ile geçerli bir vekaletnamesi olması gerekir.

Eski Vakıf davalarındaki dava şartlarına genel olarak diğer davalardan farklı değildir. Ancak vakıf davalarında dava konusuna ilişkin şartlar yönünden özellik arz eden hususlar şunlardır:

1) Batın ilişkisinin ispatının önem arz ettiği vakıf davalarında davacının kendisini vakfedenle irtibatlandırarak dolayısıyla korunması gerekli hukuki bir menfaatin varlığını ortaya koyacak dava konusuna ilişkin delillerin bulunması ve ibrazı,

2) Dava konusu uyuşmazlık hakkında ileri sürülen resmi evraklara muvazaa ve nam-ı müstear şüphesinin bulunmaması,

3) Yetkili makamlar tarafından verilen ferağ ve tasarruf senetleri ile istihkam hüccetlerinin hilafına konudan bir davanın başlamaması gerekir.

Vakıf davalarında Mürürüzaman, AKGÜNDÜZ'ün naklettiğine göre İslam hukuku ile ilgili kaynaklarda, zaman aşımı müessesesi ayrıntılı olarak düzenlenmemiştir. Zaman aşımı ile ilgili İslam hukukundaki genel kaide "Haklar zaman aşımı ile sakit olmaz. "AKGÜNDÜZ'e göre bunun manası zaman aşımı hiçbir hakkın özüne

dokunamaz, sadece dava edilebilme yeteneğini kaybeder şeklinde anlaşılmalıdır. Zamanaşımı doğurduğu sonuçları itibariyle ikiye ayrılır.

1) Hak düşürücü zamana aşımı, İslam hukukunda asıl olan zamanaşımı budur.. (Mecelle 1660-1675. maddeler)

2) İktisabi zaman aşımı, Eski hukukumuzda bu kabul edilmiştir. Ancak kabul edilen zaman aşımı prensipleri dolaylı olarak iktisabi bir sonuç doğurmaktadır. Zamanaşımı davanın dinlenebilmesine engel olmakla ve davanın dinlenmesine de bazı hallerde dolaylı olarak mülkiyet ve tasarruf hakkının zilyette kalması sonucunu doğurmaktadır.

Ahkemülevkafın Fasl-ı Sani (ikinci kısmı) Mürüruzamana dairdir. 435inci Mes'eleye göre Asl-ı vakfa müteallik davalarda müruru zamanın müddeti otuzaltı senedir. Mecellenin 1661'inci maddesine göre de Asl-ı vakf hakkında müteveli ve mürtezikanın davaları otuzaltı seneye kadar istima olunur...

Amma otuzaltı sene murur ettikten sonra artık istima olunmaz. Binaaleyh otuz altı sene bile özrün terk olunmuş olan asl-ı vakf davası istima kılınmaz.

Vakıf mallarının aslını ilgilendiren davalarda zamanaşımı süresinin 36 yıl olduğunu belirttikten sonra vakfın aslını ilgilendiren davalar nelerdir, açıklayalım Mecellenin 1660. maddesinde "Deyn (borç) ve ve vedia ve mülkü akar ve akart-ı mevkufede makataa yahut icrateyn ile tasarruf ve meşruta tevliyet ve galle davaları gibi asl-ı vakfa ve umuma ait olmayan davalar .." denilmektedir. Bunun manası da bu davalar dışında kalan, vakıf gayrimenkulleri ilgilendiren davaların vakıf malların aslına ilişkin olduğudur. Bu tür davalar vakıf taşınmazların mülkiyetini ilgilendiren davalardır, denilirse daha yerinde olur. Bu davalar vakıf gayrimenkul üzerinde mülkiyet dışındaki sınırlı aynı haklara (irtifak hakkı) da dayanabilir.

AKGÜNDÜZ'ün naklettiğine göre Osmanlı hukukunda, davaların ve dolayısı ile adaletin gecikmesine yol açan 36 yıllık süre, zaman aşımının hakkın özüne dokunamayacağını kabul etmek ve bundan vakıf ve miras davalarını istisna eylemek şartı ile Şeyhulislamlardan fetva alınarak kısaltılmıştır.

Eski hukukumuzda zaman aşımının başlangıcı, durması ve kesilmesi konuları üzerinde de kısaca durduktan sonra 2762 Sayılı Vakıflar kanununa göre zaman aşımı üzerinde duracağız.

Sürenin başlangıcı Mecellenin 1667. maddesinde genel bir kural ile belirlenmiştir. Mürur-u zaman, müddeabihi iddiaya salahiyet geldiği tarihten itibaren olunur. Ali haydar efendiye göre bunun anlamı, aynı haklardan doğan taleplerde aynı hakkın konusu olan şeye davalının zilyedliğinin başladığı, alacak haklarında ise alacak bir ecele bağlı değil ise borçlunun malvarlığının pasifinde yer aldığı tarih, bir ecele bağlı ise ecelin hulülü tarihidir. Ayrıca, Vakıflar hukukunda zaman aşımının başlangıcı açısından özel bir kuralda vardır. zaman aşımı batn-ı evvelin (füruun birinci derecesi) inkırazı tarihinden başlar. Sürelerinin hesabında Mecellenin 166'nci maddesi son fıkrasına göre birbirine sağlıkta veya miras dolayısı ile halef olanların zilyedlik süreleri birbirine eklenir. (Ahkemülevkaf 440.mad)

Eski hukukumuzda zaman aşımı süresinin dolması ile Mecellenin 1674. maddesine göre hak düşmez. Bu günkü hukukumuzdan farklı olarak zaman aşımı hakim tarafından re'sen dikkate alınabilmekteydi. AKGÜNDÜZ'ün naklettiğine göre gayri sahih vakıflarda zaman aşımı süresinin başlangıcı, davalının arazide tasarrufa başladığı tarihtir. Eğer haklı bir sebepten arazi terkedilmiş ise, o haklı sebebin sona ermesinden itibaren süre başlar. Ahkemülevkafın 448 inci mes'elesine göre mürur-u zamanda muteber olan sene-i kameriyyedir. Yoksa sene-i şemsiyye değildir. Binaaleyh mürur-u zaman müddeti, sene-i kameriyyeden hesap edilmek lazım gelir. (19) bunun manası müruruzamanın ay yılına göre hesap edilmesidir.

Zamanaşımını durduran haklı sebepler bulunduğunda zamanaşımı işlemez, durur. Ahkemul evkafın 444. Meselesine göre bilgisizlik zamanaşımında geçerli özürlerden değildir. Eski hukuk hükümlerinde ehliyetsizlik ve sınırlı ehliyetsizlik, gaiblik, zilyet tarafından davacıya cebir kullanılma korkusu ve kocanın karısını dava açmaktan men etmesi zamanaşımını durduran sebepler sayılmıştır. Yine AKGÜNDÜZ'ün naklettiğine göre Hanefilere göre gaiblik iki taraf içinde durma sebebidir.

Eski hukukumuzda da davacının hakkını talep etmek üzere dava açmasıyla zaman aşımı kesilir. Davanın devamı süresince geçen süre zaman aşımından sayılmaz. (Mecelle 1666,1613,1618) Davalının ikrarında zamanaşımını keser. (Ahkamulevkaf 445/2.mad.) Davalının, dava konusu malın davacıya ait olduğunu ancak kendisinin davacıdan onu hukuki bir yol ile aldığını iddia etmesi(telakıy) mülk olan mallarda ikrar sayılır. Zamanaşımına itibar edilmez. (Ahkemulevkaf 441.mad.) AKGÜNDÜZ miri arazi ve vakıf mallar konusunda iki ayrı görüşün olduğunu, bir görüşe göre bunlardaki telakıy iddiasının ikrar sayılacağını ve zaman aşımını keseceğini, diğer bir görüşe göre ise, bunlardaki telakıy iddiası açık bir ikrar kabul edilmeyeceğinden zamanaşımını kesmeyeceğini belirtmektedir.

Ahkamulevkafın 449. Mes'elesine göre yararları kamuya şart edilmiş olan müessesat-ı hayriyye davalarında zamanaşımı geçerli olmaz. Ahkemulevkaf vakfa dair davalarda zamanaşımı hükümlerini sistematik olarak özetlersek;

1) Vakıf mallarının aşlını ilgilendiren davalarda müruru zaman müddeti 36 senedir.(435.Mes'ele)

2) Vakıf paraların aşlını ilgilendiren davalarda müruruzaman müddeti 36 senedir(438 Mes'ele)

3) Vakıf akarların tasarrufuna ait davalar 15 senelik müruruza-
mana tabidir.(437 Mes'ele)

4) Tevliyet ve galle davalarında müruruzaman müddeti 15 senedir. (447 Mes'ele)

5) Vakıf akarlarına ait geçit hakkı, su hissesi ve suyun harice akıtılmasına ilişkin davalar 36 senelik müruruzamana tabidir. (Mecelle 166.mad)

6) Tahsisat kabilinden olan vakıf davalarında müruruzamana müddeti 36 senedir. (447.Mes'ele)

7)Menfaati umuma ait olan hayrat vakıflarına ilişkin davalarda müruruzaman işlemez. (449 Mes'ele)

2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 8. Madde2. cümlesine göre Vakıfların doğrudan doğruya hayrattan olan garimenkullerinde mülkiyet ve irtifak hakkı için iktisap müruruzamanı işlemez. Bir başka anlatımla MK 638'nci maddedeki olağan kazandırıcı zaman aşımı kuralı bu tür vakıf taşınmazlar için etkisiz kalmaktadır.. Mezkur kanunu 9. maddesine göre bunlar devlet malları imtiyazından yararlanırlar. Yani doğrudan doğruya mülhak yada mazbut olsun hayrattan olan vakıf taşınmazlar kamu malı gibi sayılıp MK 638 maddeye dayanarak özel mülkiyete geçirilmeleri söz konusu değildir. Ancak doğrudan doğruya hayattan olmayan gelir getiren nitelikli vakıf taşınmazlarda zamanaşımı ile iktisap yasağı geçerli değildir.

Doğrudan doğruya hayattan vakıf taşınmazların üzerinde arsa yapan kimse MK 650. maddesinden yararlanamaz, hüsniyetli olsa da bina va gayri menkulün mülkiyetini talep edemez.

2762 Sayılı Vakıf kanununun 41. maddesine göre Kanunu Medenideki müruru zaman hükümleri vakıf mallar hakkında da tatbik olunur. Ancak vakfin rakabesine ait olup şimdiye kadar tamam olmamış bulunan eski 36 yıllık müruruzaman, bu kanun hükümleri yürümeğe başladıktan itibaren beş yıl geçmedikçe tamam olmuş sayılmaz. Bununla beraber müddetin mecmuu 36 yılı geçemez. Medeni kanuna ilişkin Tatbikat kanununun 20. maddesine göre "iktisap müruruzamanı mer'iyetinden itibaren yeni kanuna tabidir. Eski kanun'un mer'iyeti zamanında yeni kanunda dahi muteber bir müruruzaman başlamış bulunursa bu taktirde yeni kanunun mer'iyetine kadar geçen zaman iş bu kanunun kabul ettiği müruruzaman müddetine mütenasiben mahsup edilir. "Yukarıda belirttiğimiz üzere 2762 Sayılı Vakıflar kanunu, Medeni kanun yürürlüğe girdikten sonra ayrıca Medeni kanundaki kazandırıcı zamanaşımı sürelerinin geçmesini aramaktadır.

Ali Hikmet Berki'ye göre kanun'un yürürlüğünden itibaren 5 yıl geçmiş olması yeterlidir. HATEMİ ise 36 yıllık zamanaşımı süresinden yararlanma söz konusu olduğu taktirde, maddenin son fıkrası "müddetlerin mecmuu otuzaltı yılı geçemez" dediğine göre "eski otuzaltı yıllık müruruzaman bu kanun hükümleri yürümeğe başladıktan itibaren beş yıl geçmedikçe tamam olmuş sayılmaz" ibaresinin hiçbir anlamı yoktur. Eski otuzaltı yıllık süreden yaralanabilmesi için, bu kanunun yürürlüğe girişinden sonra aynı şartlarla bu sürenin tamamlanmış olması gerekir görüşündedir.

903 Sayılı 13.07.1967 tarihli kanun, Medeni kanundaki vakıf kurumuna ilişkin maddeleri düzenlerken 81/B maddesi ile "Vakıfların malları üzerinde zilyetlik yolu ile iktisap hükümleri tatbik olunmaz" şeklinde yoruma açık bir hüküm koymuştur. Mezkur hüküm medeni kanundan sonra kurulan vakıflara ilişkin hükümler arasında yer aldığına göre hayrat taşınmazlar dışındaki vakıf malları içinde uygulanabilecek midir?. Bu hususta iki fikir mevcuttur. Bir görüşe göre 2762 Sayılı Vakıflar Kanununun 41. Maddesi Medeni Kanuna yollama yapmış ve Medeni Kanunda 81/B hükmünü içerdiğine göre, eski vakıfların hiçbir malında kazandırıcı zamanaşımı işlemez. HATEMİ'ye göre bu görüş yerindedir. GÜNERİ'nin katıldığı diğer görüşe göre ise mezkur hüküm Medeni Kanundan sonra kurulan vakıflara ilişkin hükümler arasında yer alıp, eski vakıfların hayrat taşınmazları dışındaki mallarında zamanaşımının kazandırıcı olanı işleyebilecektir şeklindedir. Yargıtayın bazı kararlarına göre ise vakıf taşınmazların zilyedlikle iktisabına Medeni Kanunun 81/B maddesi engeldir.

KAYNAKÇA

Karinabizade Ö. Hilmi-Sungurbey İsmet, Eski Vakıfların Temel Kitabı 1978 İstanbul.

Hatemi Hüseyin, Medeni Hukuk Tüzel Kişileri 1979 İstanbul.

Akgündüz Ahmet, Vakıf Müessesesi 1996 İstanbul.

Tuncay Aydın, Eski Vakıf Hükümlerimiz 1984 İstanbul.